

FLORICA DIMITRESCU

NUME DE OCUPAȚII MASCULINE ȘI FEMININE ÎN *PALIA DE LA ORĂȘTIE*

*Pentru colega și prietena mea
nonagenară, profesoara Viorica Pamfil*

Anul 2019, când profesoara Viorica Pamfil devine nonagenară, urmează după un alt an important pentru activitatea de filolog a Domniei Sale: în anul 2018 s-a împlinit o jumătate de secol de când a îngrijit ediția unei cărți de cel mai mare interes pentru începuturile scrisului în limba română din sec. al XVI-lea, *Palia de la Orăștie* (PO). Profităm de aceste două date pentru a o omagia, dedicându-i acest text la care am pornit de la cercetarea lexicului *Paliei de la Orăștie*. Cu câțiva ani în urmă, tot în respectata revistă „Dacoromania”, și anume în nr. 2 din 2010, la p. 107–111, i-am dedicat prietenei noastre un articol referitor la *Denumiri de țesături, de îmbrăcăminte și de încălțăminte*, pornind de la textul *Paliei de la Orăștie* (reprodus apoi în vol. *Din lexicul limbii române vechi*, București, Editura Universității din București, 2014, p. 41–49). De data aceasta vom examina „ocupațiile masculine și feminine” întâlnite în paginile aceluiași text, excelent editat de profesoara clujeană Viorica Pamfil.

Trebuie precizat de ce nu am folosit aici numele de „meserii”; s-a întâmplat așa, deoarece ne-am dat seama, parcurgând *Palia de la Orăștie*, că în foarte multe cazuri în acest text nu este vorba de meserii propriu-zise, ci cu precădere de „ocupații”, termen cu o semantică evident mult mai largă. De altfel, și în lucrările de specialitate actuale consacrate diverselor activități ale omului s-a preferat lexemul *ocupație*, precum în *COR. Noua clasificare a ocupațiilor din România*, București, 2011.

În PO am întâlnit următoarele nume de ocupații, pe care le prezentăm într-un citat ales pe baza *Indicelui* din volum, urmat de cifra paginii și a rândului unde se află termenul respectiv; la sfârșit, între paranteze, va fi notată frecvența lemei; iar dacă un termen are mai mult de 10 ocurențe vom nota, tot între paranteze, „multe exemple”:

- biruitor* „conducător, șef” – „Blagoslovi-voi pre el [Isaac] și-l voi face ploditoriu și prea tare voiu înmulți, 12 *biruitori* rodi-va și prea oamini mari face-voiu” 55/13 (1);
- călaru* „călăreț” – „Întrară lăuntru eghipteanii după ei, toți caii lu Faraon și *călaru* și carăle mearseră lăuntru după ei pre mijlocul măriei” 226/17 (9);
- călăuz* „conducător, șef” – „[Luă] șase sute de cară alese și toate câte cară au fost în Eghiptet și *călăujii* a toată gloata” 224/12–13 (1);

DACOROMANIA, serie nouă, XXIV, 2019, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 122–129

- chizeaș* „garant” – „Eu, sluga ta, *chizeaș* m-am băgat” 158/20 (2);
cântător „cel care cântă” – „Strigarea aceasta nici a răzbitorilor, nici a răzbiților, însă cum auz, a *cântătorilor*” 288/17 (1);
cincizecer „comandantul unei companii de 50 de oameni”, vezi *sutaș* 240/24 (2);
cocător „brutar, pitar” – „Păharnicul și *cocătorul* craiului den Eghipet” 137/12. Uneori sensul este precizat prin *de pite* ca în: „Fu iară după aceeaia cum păharnicul lu craiu den Eghipet și *cocătorul de pite* greșiră în aleanul domnu-său” 136/27 (7);
comornic „șeful unei armate” – „Vândură pre Iosif în Eghipet lui Putifar, *comornicul* lu Faraon și vornicului” 130/23 (2);
crai – „Cei *crai* carii era cu el și bătură pre uriași” 48/3 (multe exemple);
curvă – „Însă așa au vrut trebui să facă cu soru-noastră ca și cu o *curvă*?” 119/1 (1);
dascăl „învățător” – „Zacan Efrem, *dascalul* de dascălie a Șebeșului” 10/6 (1);
dăscălie, vezi *dascăl* 10/6–7 (1);
deregător 1) „șef, supraveghetor” – „*Deregătorii* iar siliia pre ei dzicînd aceasta: împleți deplin munca zilelor voastre cum și mai înainte când aveți pleave” 193/17. 2) „slujitor, servitor” – „*deregătorul* casei mele are fecior” 15/5 (2);
descântător „vrăjitor” – „*Descântătorii* nu putură sta înaintea lui Moisi de ceale zgaibe reale” 206/6 (6);
diac – „Eu Șerban *diiacu*, meșterul mare a tiparelor” 11/16–17 (2);
doamnă „stăpână” – „[îngerul Domnului] zise ei: Agară, slujnica Sarăei, de unde vii și unde mergi? Dzise ea: de la *doamna* mea Sarai am fugit” 52/20 (2);
doică – „Vrea-veri cum să chem o *doică* dentre muierile evreianelor ca să aplice porobocelul?” 183/4 (3);
domn – 1) „stăpân” – „Acesta-i tatăl aceștii țări și-l puse *domn* cap de dinainte în tot Eghipetul” 143/25 (multe exemple). 2) „slujbaş înalt” – „Celui *domn de steag* și vestit viteaz Gestii Freanți, ales hotnogiul Ardealului și Țărei Ungurești, lăcuitoriu în Deva” 11/5 (2). 3) sens care nu interesează în lucrarea aceasta deoarece înseamnă „soț, bărbat” (5) și sensul 4) „Dumnezeu” (multe exemple);
domn de steag „rang de nobil; căpitan” – magh. *zaszlos ur* – „Celui *domn de steag* și vestit viteaz Gestii Freanți, ales hotnogiul Ardealului și Țărei Ungurești” 11/5 (1);
domnitor – „Să vinie înaintea celui *domnitoriu* domn a lui Israil Domnedzeu” 296/5 (2);
ducător „conducător, ghid” – „Cum să fie *ducătorul* caliei în amândoaou vremile” 223/13 (1);
dzecear „comandantul a zece oameni”; vezi *sutaș* 240/4 (1) [nota n. – termenul acesta nu a fost înregistrat în indicele PO];
faur „fierar” – „Silla încă născu Tuvalcaim care au fost meșter și *faur*, în tot lucrul arămiei și în fier” 24/5 (1);
fărmăcătoare „care face farmece, vrăjitorie” – „Muierea *fărmăcătoare* nu o lăsă a trăi” 253/3 (1);
fur „hoț” – „Și de vor afla *furul* de doao ori atâta să plătească” 251/8 (4);
hotnogiul „căpitan, cap al oștirii” – „Sculară-se Avimelec și Ficul, *hotnogiul* lui și iară mearseră la pământul filisteilor” 69/26–27 (4); „Gestii Freanți, alesu *hotnogiul* Ardealului și Țărei Ungurești” 11/6 (4); vezi și *domn*;
grăitor „vorbitor” – „Aron, fratele tău, cine-i den sâmânța lu Levi e *grăitori(u)* frumos” 190/10 (3);
iscoadă – „Tremeaterea *iscoadelor* în țara Hananului” 5/10 (10);

- împărat* – „Atunci se rădică *împărat* nou în Eghipte” 180/19 (6);
- învățător* – „Nu se va lua de la Iuda toiagul crăiesc, nice *învățătorul* de la picioarele lui până nu va veni Șiloh” 174/7 (1);
- luptător* – „Israil, amu *luptătoriu* lu Domnezeu” 112/25 (1);
- maică* „mamă” – „Deșchide tot zgăul de *maică-sa*” 220/16–17 (1);
- mai marele cocătorilor* „brutarul șef” – „Văzând iar *mai marele cocătorilor* că ară fi bine dezlegătura, zise lui Iosif: eu încă văzuiu vis, trei coșnițe albe ducea [...] toate fealurile de bucate coapte” 138/14 (3);
- mai marele* „căpetenie, șef”; vezi *tari* 229/5 (multe exemple);
- mărturisoriu* „martor” – „Să nu te juri strâmb; *mărturisoriu* strâmb încă să nu fii” 254/16 (1);
- meșter*, vezi *diac*, *faur* (2);
- mier* „căpetenia unei trupe de o mie de oameni”, vezi *sutaș* 249/2 (2);
- moașă* – „Și când ară păți în naștere trudă mare, dzise ei *moașa*: nu te teame, că acesta încă va fi feciorul tău” 121/16 (6);
- muiere de pat* „amantă, ibovnică” – „Iar feciorilor de *muierea de pat*, cinste le deade” 82/18 (1);
- mumă* „mamă” – „Omul va lăsa tatăl său și *muma* și se va lepi muieriei și vor fi amîndoi un trup” 18/6 (multe exemple);
- năimnic* „persoană care lucrează pentru un salariu, simbriaș” – „Venitul de laturi și *năimnicul* nu mănânce dentr-însul” 219/21 (1);
- patriarh* – „Avraam, *patriarhul* den Haldei” 4/19 (10);
- păcurar* „cioban” – „Și Avel fu *păcurariu* e Cain un plugar” 22/3 (3);
- părinte* – „Toate casele eghipteanilor până în atâta cum alta ca aceasta n-au vădzut *părinții* voștri și *părinții părinților* voștri” 209/24–25 (multe exemple);
- păharnic* – „Spuse drept aceaia mai marele *păharnicilor* visul său lu Iosif” 137/21–22 (6);
- păstor* – „Sânt iară *păstori* de dobitoace, că-s oameni carii țin dobitoace” 165/9 (multe exemple);
- păzitor* – „Și dzise Domnul către Cain: unde iaste fratele tău Avel? El răspunse: nu știu, au voi fi eu *pădzitoriu* fratelui meu?” 22/21 (1);
- piscop* „episcop” – „Eu Tordași Mihaiu, ales *piscopul* românilor în Ardeal” 10/3 (1);
- plodnică* „însărcinată” – „Domnezeu iar pomeni de Rahila și căută de ea și *plodnică* fece ea” 101/27 (2);
- plugar* – vezi *păcurar*, *vânător*;
- popă* – „Veșmintele slujbee, veșmintele sfinte lu Aron *popă*” 285 (14);
- potropop* – „Achirie, *potropopul* varmigiei Henedoriei” 10/9 (1, deși în indice apare și trimiterea la 11/20 unde, însă, nu apare acest termen);
- preut* – „Sfințeaste pre ei cum ai miei *preuți* să fie” 274/21 (multe exemple);
- propoveditor* „predicator” – „Peștișel Moisi, *propoveditoriu* evangheliei în orașul Logojuului” 10/8–9 (2);
- proroc* – „Aron, fratele tău, va fi *prorocul* tău” 198/9 (multe exemple);
- prorociță* – „Și Maria *prorocița*, sora lui Aron, luo tâmpăna în mâna sa și ieșiră toate muierile după ea cu tâmpene și cu gloate” 229/22 (1);
- pustnic* – „Căutară cătră *pustnic*” 232/8 (1) [în PO, la p. 232 este transcris greșit *pustinie* – nota n.];
- răzbitor* „învingător, biruitor” – vezi *cântător* (1);

- roabă* – „Iară să va împunge robul sau *roaba* domnului acestora treidzeci de șicluși de argint să-i dea” 249/22 (1);
- rob* „șerb” – „5. Iară să va dzice șerbul aceasta: place-m(i) mie domnu-mieu, muiarea mea și coconii miei, nu voiu să se sloboadză. 6. Ducă-l pre acesta domnu-său înaintea domnedzeilor și-l punie la stâlpii ușiei și-i pătrundză ureachea lui cu o sulă și fie *robul* lui până va fi” 247/6–7 (multe exemple); vezi și *roabă*, *robcă*;
- robcă* „roabă” – „De va fi lovind robului sau *robceei* dintele să-i cadză, lase pre ei slobodzi pentru dinte” 249/7 (2);
- săgetător* „aruncător cu arcul, vânător” – „[Porobocul] se făcu *săgetătoriu* bun” 68/20 (2);
- sfetnic* – „Cu voia a toți domnilor mari și *sfeatnici* ai Ardealului” 1/6 (1);
- slobodzitor* „liberator” – „Tărimea mea... iaste Domnul și *slobodzitoriu*l mieu” 227/25 (1);
- slugă* – „Noi *slugile* tale doisprădzece înși sântem frați” 146/28; vezi și *slujnică* 1 (multe exemple);
- slujnică* 1) „servitoare” – „Au dat lui oi și boi, argint și aur, slugi și *slujnice*, cămile și asini! ” 74/4; 2) „țitoare” – „Rogu-te intră la *slujnică*, doară prin ea dobândivoiu ficior” 52/3 (multe exemple);
- sol* „vestitor” – „Jacob iar *sol* tremease înaintea lui la Isav, frate-său” 110/11 (2);
- stăpân* – „*Stăpânul* dobitocului” 252/6 (2);
- stăpână* – „Toată muiarea de la vecina sa și de la *stăpână-sa* ceară vase de argint și de aur și veșminte” 188/18 (1);
- sutaș* „comandantul unei companii de o sută de oameni” – „Și alease cinstiți bărbați din tot Israilul și-i puse cap acestora spre dihanie, miari, *sutași*, cindzeceari și dzeceari” 240/17 (2);
- șerb* „rob” – vezi *rob* 247/2 (1);
- șpan* „supraveghetor, mai mare, ispravnic” – „Tocmiră drept acea *șpani* pre ei. carii pre ei cu slujbă grea să-i dosădească că lu Faraaon dzidiră ceaste orașe...” 181/4 (4);
- tari* (pl.) „conducători, mai mari” – „Atunci turburară-se mai marii Edomului și *tarii* Moavului cutremurară-se” 229/6 (1);
- tată* – „Și dzisem domnului nostru: avem un *tată* bătrân” 157/13 (multe exemple);
- tăietor* (în expr.) 1) *tăietoriul pietrilor* – „[Pietre] topazie, [...] safir [...] tăiate de *tăietorul pietrilor*” 272/7; 2) *tăietorul peceților* „litograf” – „Fă și peteală den curat aur și scrie într-înșă ca și *tăietoriul peceților*: Sfinții Domnului” 274/5 (2);
- tălmaciu* „traducător” – „Ei iară nu știa cum bine ară înțeleage Iosif, că cu ei grăise cu *tălmaciu*” 148/15 (1);
- tăroasă* „însărcinată, gravidă” – „Fu drept aceea *tăroasă* și născu un fecior” 102/1 (multe exemple);
- tărgoveț* „negustor” – „Și când acei *tărgoveți* midianiteanii pre-acii ară fi mergând, afară traseră pre Iosif den cea fântână veache și-l vândură el izmailteanilor” 129/23 (1);
- temnicer* – „Și *temniceriu*l deade pre toți prinții în mâna lui, cine era în temniță” 136/19 (3);
- țiiitor* 1) „stăpân, domn” – „Domnul Domnezeu, *țiiitoriu*l ceriului și al pământului” 50/2 (1); 2) „posesor, proprietar” în *țietor de dobitoace* „Den porobocia noastră tot până acmu am fost oameni *țietori de dobitoace*” 165/18 (1); 3) (în expr. *țiiitor de cinste* „care are o funcție înaltă, supraveghetor” din magh. *tiszt tarto*) „Întrară lăuntru drept acea *țietorii de cinste* carii era dentre feciorii lu Israil” 193/25 (7);
- vistiernic* – „Și Faraon se mânie pre acei doi *vistiarnici* ai săi” 137/4 (1);

- vânător* – „Când porobocii crescură, Isav fu om *vânătoriu* și plugariu și den vânatul lui bucuros mânca” 84/20 (3);
voivodă – „Batăr Jigmon, *voivodă* Ardealului” 11/2 (2);
vornic – „Putifar era numele, cine era comornicul și *vornicul* lui crai” 134/12–13; vezi și *comornic* (6);
vraci – „Și fă uleiu de unsoare sfântă cu măiestrie de *vraci*” 282/28 (5);
vrăjitor – „Chemă înăuntru toți *vrăjitorii* Eghipetului” 140/2 (2);
zece – „Comandantul unui grup de zece oameni” 240/5 [n. n. forma aceasta a lui *dzecear* nu apare în textul PO, ci doar în indice] (2).

Listele de mai sus, indiferent că unii termeni apar în text cu numeroase ocurențe și alții numai, de pildă, cu două apariții, iar numeroși, chiar cu un singur exemplu, au fost ilustrați aici, fiecare, sumar – constrânși de necesități legate de spațiul asumat pentru o asemenea temă –, numai cu câte un singur exemplu; aceasta ar putea contorsiona realitatea prezentă în PO, dar am atenuat suspiciunile că am avea de a face cu un text alcătuit din termeni cam de aceeași pondere notând la sfârșitul fiecărei leme numărul de ocurențe la fiecare. Cum este prima dată că se elaborează o asemenea lucrare, am înțeles să procedăm astfel, adică reductiv, urmând ca examinările viitoare să intre în amănuntele necesare. Astfel, având prezentă permanent în gând perioada istorică din textul *Paliei*, nu vom fi surprinși că nu vom întâlni un număr mai mare de ocupații și nici că orizontul lor nu este mai extins.

În total, am întâlnit în PO un număr – totuși! – relativ mare de ocupații, și anume 96 (aici se ține seama de împrejurarea că, excepțional, unele ocupații au dobândit mai multe accepții), dintre care 81 se referă la bărbați, în timp ce ocupațiile specifice femeilor, având în vedere contextul social-istoric ce stă la baza *Paliei de la Orăștie*, sunt foarte restrânse ca întindere: numai 15. Nici acest mare decalaj între ocupațiile bărbaților și cele ale femeilor nu trebuie să ne mire, când știm că referirea se face la o perioadă incipientă a diviziunii muncii, în care femeile aveau, în afară de scopul natural al natalității, devenit o preocupare fundamentală, prea puține domenii de desfășurare a activității lor. Oricum, să nu pornim de la comparațiile imposibil de făcut cu perspectiva actuală, când aproape toate ocupațiile bărbătești pot fi realizate, cu succes, și de partea femeiască.

Să urmărim, în linii mari, care erau;

A) ocupațiile de bărbați prezente în PO, în ordine descrescătoare, în funcție de numărul fiecăreia:

1) Meserii propriu zise: *călariu* „călăreț”, *chizeaș* „garant”, *cântător*, *cocător*, *mai marele cocătorilor*, *faur*, *fur*, *grăitor*, *iscoadă*, *mărturisitoriu*, *meșter*, *meșterul mare a tiparelor*, *păcurar* „cioban”, *păharnic*, *păstor*, *pădzitor*, *plugar*, *rob*, *săgetător* „vânător”, *slugă*, *sol*, *sfetnic*, *șerb*, *tăietor de pietre*, *tăietor de peceți*, *târgoveț* „negustor”, *temniceriu*, *vistiarnic*, *vânător*, *vornic* (în total 30).

2) Funcții de conducere: *biruitor*, *călăuz*, *crai*, *deregător* „șef, supraveghetor”, *domn* „stăpân”, „slujbaș înalt”, „Dumnezeu”, *domnitor*, *ducător* „condu-

cător”, *împărat*, (*mai*) *mare*, *răzbitor* „biruitor”, *stăpân*, *tari* „conducători mai mari”, *țitor* „stăpân, domn”, *țitor de cinste* „care are o funcție înaltă, supraveghetor”, *șpan* „ispravnic”, *voievod*, *vornic* (în total 19).

3) Ocupații cu caracter intelectual referitoare la a) viața religioasă: *piscop*, *patriarh*, *popă*, *preut*, *potropop*, *propoveduitor*, *proroc*, *pustnic* și la b) școală: *dascăl* „învățător”, *dăscălie*, *diac*, *grăitor* „vorbitor”, *învățător*, *tălmăciu* (în total 14).

4) Ocupații referitoare la armată: *cincizecer*, *comornic* „șeful unei armate”, *dzecear*, *domn de steag*, *hotnoghiu* „căpitan, cap al oștirii”, *iscoadă*, *luptător*, *mier*, *slobodzitoriu* „liberator”, *sutaș*, *zecer* (în total 11).

5) Ocupații referitoare la superstiții: *descântător*, *vraci*, *vrăjitor* (în total 3).

6) Ocupații legate de familie: *părinte*, *tată* (în total 2).

7) Ocupații referitoare la proprietăți: (sensul 2) *țitor* (în total 1).

8) Ocupații cu caracter general: *năimnic* „simbriaș” (în total 1).

B) ocupațiile de femei:

curvă 1, *doamnă* „stăpână” 2, *doică*, 3, *fărmăcătoare* 1, *maică* 1, *mumă*, (multe), *moașă* 6, *muiere de pat* „amantă, ibovnică” 1, *plodnică* 2, *prorociță* 1, *roabă* 1 (și varianta *robcă* 2), *slujnică* cu 2 sensuri: „servitoare” și „țitoare”, sensuri care nu sunt nici semnalate și nici separate în indice) (multe), *stăpână* 1, *tăroasă* (multe).

În total, sunt 15 ocupații ale femeilor. Se remarcă un anumit echilibru între 8 ocupații cu mai mult de 2 ocurențe și 7 care au numai o singură ocurență.

Numai în trei cazuri ocupațiile femeilor au mai multe ocurențe: termenii *mumă*, *slujnică* și *tăroasă*; în celelalte cazuri doar *moașă* are 6 ocurențe, *doica* are 3 ocurențe, *doamna*, *plodnica* și *roabă* câte 2 ocurențe; toate celelalte 6 lexeme referitoare la ocupațiile femeilor nu au decât o ocurență: *curvă*, *fărmăcătoare*, *maică*, *muiere de pat*, *prorociță*, *roabă*, *stăpână*.

La ce se referă ocupațiile feminine?

1) Marea majoritate sunt ocupații naturale relative la procreație: *maică*, *mumă*, *plodnică*, *tăroasă* și la ajutoare la naștere și după: *moașă*. *doică* (în total 6).

2) Funcții de conducere și subalterne: *doamnă*, *roabă* (*robcă*), *stăpână*, *slujnică* (în total 4).

3) Prostituție: *curvă*, *muiere de pat* și, în unele situații, *slujnică* (în total 2, eventual 3).

4) Ocupații referitoare la ezoterie: *fărmăcătoare* (1).

5) Diverse: *prorociță* (1).

Dintre toate aceste meserii, plătite sunt numai: *curvă*, *doică*, *fărmăcătoare*, *moașă*, *muiere de pat*, *slujnică*. Nu cunoaștem care era, din perspectivă pecuniară, situația unei *prorocițe*.

În fine este de observat și că unii termeni masculini au, în PO, o pereche feminină:

a) cu aceeași rădăcină: *domn* multe – *doamnă* 2; *proroc* multe – *prorociță* 1; *rob* multe – *roabă* 1, *robcă* 2; *stăpân* 2 – *stăpână* 1; *slugă* multe – *slujnică* multe;

b) cu rădăcini diferite: *fărmăcătoare* 1 – *vrăjitor* 2; *părinte* multe, *tată* multe – *maică* 1, *mumă* multe.

Cu privire la acești termeni „pereche”, trebuie remarcat că rareori sunt „egali” cantitativ, ca în cazul substantivelor de bază *tată* și *mumă*, dar și în cel al cuplului *slugă* și *slujnică*, ambii cu multe ocurențe. În majoritatea celorlalte cazuri, masculinul este superior numeric femininului: *domn* multe – *doamnă* 2, *proroc* multe – *prorociță* 1, *părinte* multe, *maică* 1, *rob* multe – *roabă* 1, *robcă* 2, *stăpân* 2 – *stăpână* 1, *vrăjitor* 2 – *fărmăcătoare* 1, ceea ce poate avea două explicații: împrejurarea că, pe de o parte, sociologic vorbind, baza era pusă în ocupațiile respective pe bărbați și de-abia în al doilea rând pe femei și, pe de altă parte, pentru că, probabil, ocupația feminină a apărut ceva mai târziu în raport cu cea masculină. În schimb, *tata* – *părinte* și *muma* – *maica* reprezintă cuplul natural originar, Adam și Eva, primii oameni care au procreat. Cuplurile *slugă* – *slujnică* și *rob* – *roabă/robcă* sunt, la stadiul inferior, reprezentarea cuplului inițial, mai ales că în *Palie* nu de puține ori *slujnica* avea și rolul de a rodi, de a deveni *plodnică* în cazul sterilității (temporare) a stăpânei. Iată un pasaj edificator din *Palia de la Orăștie*: „Și Sarai, muiarea lui Avraam, nu rodi lui, ce avea o *slujnică*, fată egipteană, ce era numele // Agara. Și dzise Sarai lui Avraam: iaca, nu îngăduiaște Domnul cum să rodesc, rogu-te, intră la *slujnică*, doară prin ea dobândi-vei ficior. Și Avram ascultă pre Saara. Și luo Saara [...] pre Agara, *slujnica* den Eghipet, deade-o muiare bărbatului său” 52/31–53/5. Finalul? „Și Agara născu lui Avraam un ficior” 53/6.

Înainte de a încheia, credem necesar să aruncăm o privire și asupra unor sinonimii prezente în textul *Paliei de la Orăștie*.

A) Cele mai numeroase sinonimii apar pentru noțiunea de „conducător”, care se exprimă în nu mai puțin de 14 modalități: *biruitor* 1, *crai* 3, *deregător* 2, *domn* (multe), *domnitor* 2, *ducător* 1, *împărat* 6, *mai marele* (multe), *răzbitor* 1, *stăpân* 2, *șpan* 4, *tari* (pl.) 1, *țitor* (sensurile 1 (1) și 3 (7)), *voievod* 1. După cum se observă, dintre termenii de mai sus multe ocurențe au numai *domn* și *mai marele*, ceilalți termeni au numai câte 7 ocurențe, precum *țitor* în sensul 1: *țitor de cinste*, apoi 6 ocurențe, *împărat* 3, *crai* și câte 2, *deregător*, *domnitor*, *stăpân*, iar ceilalți termeni au numai câte o ocurență: *biruitor*, *ducător*, *răzbitor*, *tari*, *țitor* sensul 1, *voievodă*.

Trebuie remarcat că în situațiile de mai sus nu poate fi vorba de sinonimii „perfecte” decât în foarte puține cazuri, dat fiind că este vorba de „căpetenii” în domenii diverse. În situațiile de mai jos însă, se poate afirma că sinonimia este într-adevăr „perfectă”: *păstor* apare în multe contexte, în timp ce sinonimul său *păcurar* numai în 3 exemple.

La cuvintele sinonime *preut* și *popă* se remarcă faptul că ambii termeni au multe exemple, dar *preut* apare de mai multe ori (de 21 de ori) decât *popă*, care are 14 ocurențe.

Dintre termenii sinonimi *rob* și *șerb*, a fost preferat *rob*, cu mai multe ocurențe în raport cu *șerb*, care apare o singură dată.

Sinonimele *săgetător* 2 și *vânător* 3 au ocurențe foarte apropiate.

Tot o sinonimie perfectă apare între *cocător* și *cocător de pite*.

Însă trebuie remarcat că nu pot fi trecute în categoria sinonimelor variantele fonetice ale aceluiași cuvânt, cum este cazul la *zecer* și *dzecear* și nici *roabă* și *robcă*.

B) Și printre ocupațiile feminine se observă câteva sinonime, evident, mai puține, odată ce ocaziile nu erau, uneori, prea numeroase: *curvă* 1 – *muiare de pat* 1, *slujnică*; *doamnă* 2 – *stăpână* 1; *maică* 1 – *mumă* multe; *plodnică* 2 – *tăroasă* – multe.

Prezența sinonimiilor reprezintă, în general, o mărturie că fie și în perioada inițială a limbii române literare aceasta poseda o anumită bogăție lexicală. De altfel, se știe că româna este o limbă cu numeroase sinonimii în raport cu alte idiomuri. Ceea ce se explică, în general, prin împrejurarea că în limba română s-au încrucișat și instalat cuvinte dintr-un mare număr de limbi străine – unele constau exact în sinonime prin raport cu termenii mai vechi –, al căror aport a fost și este considerabil; desigur, limba, pe cale absolut naturală, elimină, cu timpul, neologismele inutile. Dar pentru a cerceta aceste fenomene trebuie să cunoaștem etimologia lor, ceea ce ne propunem să facem în viitorul apropiat, dacă Pronia ne va permite...

NAMES OF MALE AND FEMALE OCCUPATIONS IN *PALIA DE LA ORĂȘTIE*

(Abstract)

Analyzing the 96 types of specific male and female occupations in *Palia de la Orăștie* (PO), the author observes that 81 of them belong to men as they are involved in more trades than women (army, education, religion, etc.). The reduced number of female occupations, only 15, could be due to the incipient period of division of labour, specific in PO, when women, besides their procreation role, carried on few activities, most of them domestic. The last part of the article examines the synonymy between different words referring to occupations, quite numerous in PO, which can represent a proof of lexical richness at that historical moment.

Cuvinte-cheie: *sinonimie, ocupații, meserii, diviziune a muncii.*

Keywords: *synonymy, occupations, trades, division of labour.*

Academia Română
București, Calea Victoriei, 125.